218

Ex Libris Nicolai

1776

MOWA

J. W. JMCI PANA
TADEUSZA
KOSCIAŁKOWSKIEGO
STAROSTY CZOTYRSKIEGO,
PODKOMORZYCA Y POSŁA POWIATU WIŁKOMIRSKIEGO
MIANA NA SESSYI ODPRAWIONEY
DNIA 6. WRZESNIA ROKU 1776.

OBYWATELEM bydź wiernym Oyczyźnie, y Maieſtatowi niepodeyrzanym rzecz czaſem bywa trudna do pogodzenia ile w wolnych Rzplitey każdey Narodach Nayiaśnieyſzy KROLU PANIE Moy Miłościwy, Prześwietne zgromadzone y ſkonfederowane Rzplitey naſzey Stany, ten albowiem na umyſłach Monarchow rządzących cel wyryty zprzyrodzenia bywa, iż żądaią częſtokroć y ſprawiedliwie, aby za zdaniem onych cały zawſze kwapił ſię Narod: przeciwnie na ſercach wolnego ludu, to haſło niewyglozowane tkwi y odzywa ſię uſtawicznie, że wolny Obywatel, wolnemi, a na nikogo nieoglądaiącemi ſię głoſy we wſzyſtkich Rzplitey ſprawach doradzać powinien.

Zdaieſz ſię Nayiaśnieyſzy KROLU PANIE Moy Miłościwy, te przeciwne elementa do ſworney przyprowadzać zgody, gdy po tylekroć na teraźnieyſzym Seymie y Narod z Tobą y Ty z Narodem roztrząſaiąc Proiekta, do ułożonego Sobie przyprowadzałeś ie końca, ztąd poznawać możeſz Miłościwy KROLU, że zaufaią w Tobie obydwa Rzeczypoſpolitey Stany, nie tracić więc tey chlubney ſławy Nayiaśnieyſzy PANIE ieſt, y powinno bydź daley na pierwſzym u Ciebie względzie.

Jdę przeto do podanego ongi Proiektu względem Rady Nieuſtaiącey; Wielki BOZE chciałeś nas widzim y zewnątrz y wewnątrz ſrodze umartwić, kiedy Rada Nieuſta-

iąca maiąc dosyć dla siebie Prerogatyw przeszłym Seymem nadanych, a to razem z początkiem iey życia chce teraz, aby w pieluchach ieszcze swoich naywyższe przerosła olbrzymy; znałbym ia iey potrzebę wielką, gdyby z Aniołow, a nie z ludzi ona się składała: chce ona, aby naywyższe Magistratury posłusznemi były, toć samo *Consilium permanens* naywyższą byłoby Magistraturą, a tak cały ksztalt y fundament wolności naszey ruynowałby się, gdyż są Kardynalne Prawa, a tylą wiekami zachowywane, że Seym iest naywyższą wszystkich obrad kraiowych pryncypalną głową; rzecze mi kto, iż się *Consilium permanens* oczyszcza przed zgromadzonemi Stany, iest to widzę spowiedź owa, co w powszechności niby się oskarża, szczegulnych iednak niedotyka przestępstw, dobrzy zaś Spowiednicy maią dosyć na tym. Zle tam w kraiu, gdzie wiele Proiektow, a mało sprawiedliwości, prywata to wszystko robi, a zamieszanie pochodzące z tylu odmian, ostatnim, rozumiem, będzie zgonem naszego Krolewstwa. Co słusznieyszego, iak żeby dawne dobre Prawa, tak w sądach, iako też y w sposobie rządu zachowane były. KROL PAN Nasz Miłościwy rzeknie kto: na czele iest Rady Nieustaiącey, KROL PAN Nasz Miłościwy, odpowiadam iest też na czele wszystkich innych Magistratur, pod Jego hasłem sprawiedliwość się w kraiu wykonywa, niewinny oczyszczony, a winny ukarany bywa. Czyż może bydź to sprawiedliwie, że Rada Nieustaiąca ma moc ukarania, co wyraźnie tak brzmi w Proiekcie ongi podanym, iż ma moc *etiam* zasuspendować sprawowanie Urzędu, to iest: *ab activitate* odsądzić go na rok, y daley; a to przyznam się Nayiaśnieyszy RROLU PANIE Moy Miłościwy kara iest wielka; bo zmazę charakterowi z złego sprawowania Urzędu przynosząca, więc *Consilium permanens* ma moc w naysubtelnieyszey materyi, bo w punkcie honoru Obywatela chociaż niewinnego dotknąć y ukarać, a do Seymu czekać ieśtże to rychłe przyśpieszenie sprawiedliwości? każdy ma Prawo do prędkiey rozprawy przeciwko Urzędnikom drogą niby *Consilii permanentis*, a szef na czele czynności swoiey postawiony, za lada sprawką martwym y niedziełaiącym stać się może przez to Rzeczypospolitey członkiem. Burza to iest na cedry y dęby, które kiedy się po-

walą, cała oſtrość wichrow na drobne ſię zwroci chroſty. Tam dobry rząd, gdzie każdy ma według Urzędu ſwoiego Prerogatywę, byleby czaſem nie była to prawda nad równość nadto wynieſiona ſzlachecką, gdyż Stan Rycerſki ieſt Matką, z ktorey ſię rodzą Senatorowie, Miniſtrowie, a co naywiękſzą powiem naſzą chlubę y dobrzy Krolowie, ale w powſzechności Magiſtratury podſtrzyc, ieſt to przeciąć włos, na ktorym zawiſła ſpokoyność y dobry rząd kraiowy, tłumaczenie też Praw do Rady Nieuſtaiącey według Proiektu ma należeć, o co to za źrzodło parcyalności y zamieſzania. To co ieſt oczewiście biało, może bydź (ludzie ieſteśmy) koniecznie czarnym, to co będzie bardzo iaſno, ciemną przykryie ſię nie raz powłoką.

Oboſtrzamy Sądy Seymowe, a Radzie Nieuſtaiącey mamy dać tak wielką nad nami moc y panowanie? chociaż ieſzcze niewiemy od wyznaczonych tym Seymem na przeſłuchanie czynności iey co też ona dobrego lub złego zrobiła w kraiu. Na coż tak powolnym okrywać ią imieniem Rady, gdy ona w iſtocie ſwoiey chce prawie Prawodawczą utrzymać moc y wagę; więc nazwiymy ią lepiey polityczną dyktaturą, nazwiymy tylko, ale niedopuſzczaymy, bo w tym naſz właſny interes, abyśmy w naſzych Prowincyach ſprawiedliwość znaydowali, a po wyrok do Delfow tak daleko nie ieździli. Exekucya Praw ma należeć do Rady Nieuſtaiącey, coż tu ieſt inſzego tylko przewrocenie porządku ulubionego kraiowego, a to w ſpoſobie tak przykrym, gdyż pod imieniem Exekucyi Praw nie tylko ma moc nie dependuiącą to kazać dokonać co oſądzono, ale nawet to przewrocić, co ſkończono zupełnie, nie mieſzaſzże to ſpokoyności w kraiu, owſzem pod tym wyrazem w Proiekcie oznaczonym, aby iedynie Exekucyi Praw pilnowała ta Rada, znaczy ſię, że bez żadnego Sądu może przymuſić, ażeby było przez kogo exekwowane Prawo, nie dawſzy nawet ſobie nic o tym mowić (bo iey y to wolno) ani ſię wytłumaczyć, ani okoliczności czaſem tego broniące wyłuſzczyć, co za ſtraſzny więc nieporządkow naſzych labirynt.

Przezacne ſkonfederowane Stany, ieśli pozwolim na to, pozwolim tym ſamym dobrowolnie uciemiężliwę czuć na karkach naſzych jarzmo, przyzwyczaiać ſię tu nam każą do zapomnienia powoli naſzych ſwobod y wolności, ktore nam nad wſzyſtko przekładać należy. Ta to ieſt treść wyrazow moich, że pozwolić na to rzecz nie podobna y ſzkodliwa wolności Szlacheckiey, zatym z moiego mieyſca na ten Proiekt nie dozwalam, a radbym, abym miał wiernych, bo ſprawiedliwie tego żądam, a gorliwych w tey mierze towarzyſzow. Wſzakże choć ieden zoſtanę, iakbym tyſiąc miał kompanow, gdy całe Niebo za niepodeyrzanego pono świadka, a moy Powiat Wiłkomirſki za żądaiący tegoż ſamego.

Nie mowię ia parcyalnie, ani broń Boże dla okazania iakieykolwiek niby, ale na prożną widzę użytey wymowy; ani ſzukam względow oſobiſtych, bo znam, że doſyć bydź poczciwym na świecie człowiekiem. Bog, przyrodzenie, tyle dało każdemu nayprywatnieyſzemu nawet pociech, że gdy idzie za ſprawiedliwością y przekonaniem, gardzi blaſkiem wſzelkim, ani to ieſt celem dobrego Obywatela ambicyą tytułami naſycić, górny umyſł wynieſieniem ſiebie zaſpokoić, a za to wſzyſtko ſkórą właſney ukochaney płacić Oyczyzny.

N. 2

w WARSZAWIE.
w Drukarni P. DUFOUR. 1776.

Kolossy choć naytrwartsze Czas niszczy
z Serc kolossu w Potomkach= dalekich
nieobalonieli—
Pamięcy y wdzięczności dla naszego Krola
Ktorego Uszczęsliwiać Narod była wola,

1790.

Jan. Dedani. Kupiec. Wina. Wengerskiego. Die 6. wrz

25.000 —

M O W A

J. W. JMCI PANA

TADEUSZA KOSCIAŁKOWSKIEGO

STAROSTY CZOT

A POWI

SYI

ESNIA

bydź wi
podeyrza
godzenia
dach Na
ościwy
Rzplitey
archow
ądaią cz
y zawsz
o ludu, t
znie, że
aiącemi
zać pow
yszy KR
ementa
roć na t
rodem ro
wadzałe
ROLU,
any, nie
NIE iest,
zględzie
go ongi
BOZE ch
e umarty